

УДК 378.03

П. М. Магда

Бахмутський коледж мистецтв
імені Івана Карабиця

ДІАГНОСТИКА РІВНЯ СФОРМОВАНOSTІ КОМУНІКАТИВНОСТІ, КРЕАТИВНОСТІ, БІОЕТИКИ В МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ

У статті висвітлено результати констатувального експерименту, що є частиною дослідження процесу формування ціннісних орієнтацій у майбутніх учителів музики. Акцентовано увагу на формуванні таких ціннісних орієнтацій, як: комунікативність, креативність, біоетика. Проаналізовано можливі методики для з'ясування рівня сформованості ціннісних орієнтацій у майбутніх учителів шкіл мистецтв шляхом використання групи методів: тестування, анкетування, метод педагогічного спостереження, індивідуальні бесіди, написання есе, розв'язання педагогічних задач, а також методи узагальнення й систематизації матеріалів експерименту.

Ключові слова: ціннісні орієнтації, комунікативність, креативність, біоетика, діагностика сформованості ціннісних орієнтацій.

Постановка проблеми. Стан дезорієнтації та втрати ціннісних орієнтирів у галузі системи вітчизняної освіти й виховання вимагає особистості вчителя нового типу, спроможного розв'язати суперечності між замовленням українського суспільства ХХІ століття у формуванні громадянина незалежної держави (свідомого, творчого, здатного до взаємодії у межах Всесвіту) [4] та неможливістю забезпечити умови в навчальних закладах для формування такої особистості (матеріальні, естетичні, аксіологічні). На тлі цієї ситуації проблема формування ціннісних орієнтацій у майбутніх учителів є надзвичайно актуальною, а найгостріше вона постає в галузі мистецької освіти, у межах якої готують майбутніх учителів музичного мистецтва, фахівців, які формують естетичну свідомість нації.

Аналіз актуальних досліджень. До питання виявлення рівня сформованості різноманітних ціннісних орієнтацій у майбутніх учителів музики регулярно звертаються сучасні дослідники у своїх роботах. Підходи до діагностики ціннісних орієнтацій у молоді висвітлюють Н. Антонова, Т. Артемонова, М. Афанасьєв, Є. Баклаженко, Л. Беземчук, О. Боблієнко, В. Боксгорн, Л. Варга, А. Возняк, В. Волкова, О. Гданська, В. Дзюба, О. Жирун, Н. Максимчук, Л. Панченко, Г. Печерська, І. Полякова, Є. Проценко, Н. Савчук, Т. Скрябіна, Н. Свещинська та ін. У дисертаціях і

статтях названих авторів діагностичні технології спираються на методики М. Рокича, В. Бойко, В. Смекалова, М. Кучера, Н. Амінова, К. Томаса, Р. Немова та інших психологів, що дозволяє вичерпно висвітлити рівень сформованості певної ціннісної орієнтації або їх сукупної ієрархії.

У колі уваги нашого дослідження – діагностика рівня сформованості комунікативності, креативності й біоетики у студентів коледжів мистецтв, які готують учителів музики для початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів. Обрані для діагностики ціннісні орієнтації зумовлені логікою дослідження та його етапом – констатувальним експериментом на базі Бахмутського коледжу мистецтв імені Івана Карабиця.

Мета статті – висвітлення результатів констатувального експерименту дослідження стану сформованості комунікабельності, креативності й біоетики в майбутніх учителів музичного мистецтва.

Методи дослідження. У процесі діагностики рівня сформованості біоетики, комунікативності, креативності в майбутніх учителів музики ми використали методи тестування, анкетування, метод педагогічного спостереження, індивідуальні бесіди, написання есе, розв'язання педагогічних задач, а також методи узагальнення та систематизації матеріалів експерименту.

Виклад основного матеріалу. Перед проведенням констатувального експерименту ми визначили три основні рівні сформованості ціннісних орієнтацій: високий, середній, низький. Для високого рівня сформованості ціннісної орієнтації (за рефлексивним критерієм операційно-аналітичного компоненту) характерно: високий поріг здатності до музично-педагогічної рефлексії; високі здібності до самопізнання, самоспостереження, самоаналізу, самонавіювання, самопереконавання, самоідентифікації. Для середнього рівня: достатній поріг здатності до музично-педагогічної рефлексії; достатні здібності до самопізнання, самоспостереження, самоаналізу, самонавіювання, самопереконавання, самоідентифікації. Для низького рівня характерно: незначний поріг здатності до музично-педагогічної рефлексії; незначні здібності до самопізнання, самоспостереження, самоаналізу, самонавіювання, самопереконавання, самоідентифікації [1; 2; 3].

Для високого рівня сформованості ціннісної орієнтації (за мотиваційним критерієм) характерно: високий поріг мотивації до оволодіння знаннями, уміннями, навичками з аксіосфери майбутніх учителів музики; високий поріг розуміння обов'язковості наявності ціннісних орієнтацій у професійній діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва (комунікативності, біоетики, креативності); високий поріг упевненості у пріоритетності визначених ціннісних орієнтацій, що входять до складу спрямованості особистості майбутнього вчителя школи мистецтв; високий поріг гуманістичної спрямованості. Для середнього рівня: достатній поріг мотивації до оволодіння знаннями, уміннями, навичками з аксіосфери майбутніх учителів музики; достатній поріг розуміння обов'язковості наявності ціннісних орієнтацій у професійній

діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва (комунікативності, біоетики, креативності); достатній поріг упевненості у пріоритетності визначених ціннісних орієнтацій, що входять до складу спрямованості особистості майбутнього вчителя школи мистецтв; достатній поріг гуманістичної спрямованості. Для низького характерно: незначний поріг мотивації до оволодіння знаннями, уміннями, навичками з аксіосфери майбутніх учителів музики; незначний поріг розуміння обов'язковості наявності ціннісних орієнтацій у професійній діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва (комунікативності, біоетики, креативності); незначний поріг упевненості у пріоритетності визначених ціннісних орієнтацій, що входять до складу спрямованості особистості майбутнього вчителя школи мистецтв; незначний поріг гуманістичної спрямованості.

Для діагностики рівня сформованості такої ціннісної орієнтації, як комунікативність, ми використали анкету А. Добрович «Оцінка комунікабельності», модифіковану Л. Столяренко [3, 666]. В анкеті наведено перелік питань, що вимагають лаконічної відповіді (так/ні) на кожне з них. Важливим є можливість додавання питань експериментатором з метою уточнення відповіді або перевірки її об'єктивності; обробка результатів здійснюється завдяки вирахуванню відсоткового співвідношення кількості позитивних відповідей, які свідчать про достатньо сформовану комунікабельність. Однією з переваг цієї методики є залучення для відповідей рефлексії та навичок самооцінки майбутніх учителів музики. У констатувальному експерименті взяли участь 300 студентів I–IV курсів коледжу мистецтв, відповідно поділені на контрольну та експериментальну групи по 150 осіб у кожній. Проведене анкетування дало змогу зібрати матеріал про стан сформованості комунікативності у студентів та унаочнити отримані результати в таблиці 1.

Таблиця 1

**Діагностика комунікативності в майбутніх учителів музики
(констатувальний етап експерименту)**

Рівні та показники	Контрольна група 150 осіб		Експериментальна група 150 осіб	
	%	Кількість осіб	%	Кількість осіб
Високий	14	21	12	18
Середній	51	76	48	72
Низький	35	53	40	60

Отже, отримані нами дані свідчать про доволі низький рівень сформованості комунікативності у студентів коледжу мистецтв, що обов'язково потребує корекції з огляду на сферу майбутньої професійної діяльності цих фахівців.

Для діагностики стану сформованості такої ціннісної орієнтації, як креативність, ми використали тест «Психогіометрична типологія» [3, 289–290]. За цією методикою досліджуваним пропонується поставити в порядку зниження переваги у виборі геометричні фігури: коло, квадрат,

прямокутник, трикутник, зигзаг. Адаптувавши ключ тесту до нашого дослідження, виділили високий рівень у тих, хто обирає на перше місце зигзаг і трикутник; середній – у тих, хто обирає коло та прямокутник, низький – у тих, хто обирає квадрат. Після обробки результатів ми узагальнили отримані результати в таблиці 2.

Таблиця 2

**Діагностика креативності в майбутніх учителів музики
(констатувальний етап експерименту)**

Рівні та показники	Контрольна група 150 осіб		Експериментальна група 150 осіб	
	%	Кількість осіб	%	Кількість осіб
Високий	35,3	53	32,7	49
Середній	31,3	47	36	54
Низький	33,3	50	31,3	47

Отже, результати випробування свідчать про низький рівень сформованості креативності у студентів, особливо з огляду на те, що вчитель музичного мистецтва повинен розвивати уяву, креативність і у своїх учнів, що є наслідком власної розвиненої креативності.

Для діагностування рівня сформованості біоетики (діяльнісний критерій) ми використовували спостереження, метод розв'язання педагогічних задач, бліц-інтерв'ю.

Детально важливість такої ціннісної орієнтації, як біоетика, її тлумачення, можливості формування її в учнів засобами музичного мистецтва розглядалися у межах вивчення дисциплін «Основи екології», «Педагогіка і психологія», «Охорона праці в галузі», «Безпека життєдіяльності», «Медико-санітарна підготовка», «Основи філософських знань». Під час аудиторних занять і позааудиторної роботи студентам були запропоновані такі теми для написання есе:

1. Біоетика як шлях до виживання людства.
2. Цінність життя – найвища з усіх цінностей.
3. Екологія природи – екологія людської душі.
4. Ти – те, чим ти харчуєшся.
5. Шкідливі звички – ознака хвороби.
6. У здоровому тілі здоровий дух – велика рідкість.
7. Біоетика та планетарний тип світогляду.
8. Вплив лайливих слів на генокод людини.
9. Звучання здорової клітини – музика життя.
10. Вплив музики різних стилів на здоров'я.
11. Музикотерапія – медицина майбутнього?
12. Обертони В. Кірюшина та здоров'я нації.
13. Позитивне мислення – шлях до здоров'я.
14. Згода на здоров'я і хворобу – все у наших думках.
15. Психічне здоров'я вчителя як вимога професійного відбору.

З'ясування рівня сформованості біоетики проводилося шляхом обчислення рейтингу кожного учасника експерименту групою викладачів і систематизації результатів спостереження, бліц-інтерв'ю, есе, розв'язання педагогічних задач. Систематизовані матеріали дали змогу побудувати таблицю з даними № 3.

Таблиця 3

**Діагностика біоетики в майбутніх учителів музики
(констатувальний етап експерименту)**

Рівні та показники	Контрольна група 150 осіб		Експериментальна група 150 осіб	
	%	Кількість осіб	%	Кількість осіб
Високий	24	36	20,7	31
Середній	28	42	29,3	44
Низький	48	72	49,3	74

Отже, діагностування третьої ціннісної орієнтації показало найнижчі результати порівняно з іншими. За результатами констатувального експерименту можемо зробити такі висновки: комунікативність сформована на високому рівні у 14–12 % респондентів, на середньому – у 48–51 % респондентів, на низькому – у 35–40 % респондентів; креативність сформована на високому рівні у 32,7–35,3 % респондентів, на середньому – у 31,3–36% респондентів, на низькому – у 31,3–33,3 % респондентів; біоетика сформована на високому рівні у 20,7–24 % досліджуваних, на середньому – у 28–29,3 % досліджуваних, на низькому – у 48–49,3 % опитаних.

Представлені результати є наслідком сукупності таких факторів:

- навчально-виховна робота, спрямована на формування ціннісних орієнтацій у майбутніх учителів музики у процесі вивчення дисциплін соціально-гуманітарного та загальноосвітнього циклів, циклу фундаментальної підготовки є недосконалою, передусім, недостатньо уваги приділено аксіологічній складовій у змісті навчальних дисциплін; відсутні спеціальні курси, які передбачали б оволодіння студентами коледжів знаннями зі сфери формування ціннісних орієнтацій, їх усвідомлення та впровадження у практичну діяльність;
- методи навчально-виховної діяльності недостатньо орієнтовані на активну взаємодію між студентами й викладачами через використання педагогічними працівниками коледжів переважно традиційних методів навчання, позбавлених інтерактиву;
- позааудиторна робота студентів коледжів мистецтв не має наскрізної мети щодо формування ціннісних орієнтацій, важливих для вчителя музики сучасної України, а саме: біоетики, комунікативності, креативності; вимагає спрямування на формування названих ціннісних орієнтацій у майбутніх учителів шкіл мистецтв у межах самостійної роботи з предметів соціально-гуманітарного, загальноосвітнього циклу та циклу фундаментальної підготовки.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, в контексті проведеного експерименту особливої актуальності набуває розробка й теоретичне обґрунтування педагогічних умов формування ціннісних орієнтацій (комунікативності, креативності, біоетики) у майбутніх учителів музики у процесі вивчення предметів соціально-гуманітарного циклу, а також їх впровадження в навчально-виховний процес коледжу. Розв'язанню цієї проблеми будуть присвячені наступні наукові розвідки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гордєєва, К. С. (2015). *Формування професійних цінностей майбутніх соціальних педагогів у професійній підготовці* (дис. ... канд. пед. наук: 13.00.05). Слов'янськ.
2. Золотарьова, О. В. (2016). *Формування ціннісних орієнтацій студентів у процесі виховної роботи вищого технічного навчального закладу* (дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07). Слов'янськ.
3. *Основы психологии: практикум* (2002). Ростов-на-Дону: Феникс.
4. Закон України «Про освіту» № 2145-VIII. П. Порошенко (2017). Відомості Верховної Ради, 38–39. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/print1452712935661891>

РЕЗЮМЕ

Магда П. Н. Диагностика уровня формирования коммуникативности, креативности, биоэтики у будущих учителей музыки.

В этой статье освещаются результаты констатирующего эксперимента, направленного на диагностику уровня формирования коммуникативности, креативности, биоэтики у будущих учителей музыки.

Методика диагностики опирается на работы таких исследователей: Н. Антонова, Т. Артемонова, М. Афанасьев, Е. Баклаженко, Л. Беземчук, О. Боблиенко, В. Боксгорн, Л. Варга, А. Возняк, В. Волкова, О. Гданская, В. Дзюба, О. Жирун, Н. Максимчук, Л. Панченко, А. Печерская, И. Полякова, Е. Проценко, Н. Савчук, Т. Скрябина, Н. Свецинская.

Эксперимент проводился на базе Бахмутского колледжа искусств имени Ивана Карабица, ним были охвачены 300 студентов, которые соответственно были поделены на контрольную и экспериментальную группы (по 150 респондентов в каждой).

Для диагностики названных ценностных ориентаций нами были использованы такие методы: анкетирование «Оценка коммуникабельности» (модифицированный опросник А. Добрович), тест «Психогеометрическая типология» (адаптированный Л. Столяренко), метод решения педагогических задач, блиц-интервью, наблюдение, написание эссе.

Полученные результаты были обобщены в таблицах по трём уровням формирования ценностных ориентаций: высокому, среднему и низкому. Исследование проводилось на основе рефлексивного, деятельного, мотивационного критериев, обоснованных в работах К. Гордеевой, Е. Золотарёвой и др.

На основе результатов констатирующего эксперимента можно сделать такие выводы: коммуникативность, креативность и биоэтика у студентов колледжей искусств находятся преимущественно на низком и среднем уровне формирования, потому что учебно-воспитательная работа, направленная на формирование ценностных ориентаций у будущих учителей музыки в процессе изучения предметов социально-гуманитарного, общеобразовательного цикла, фундаментальной подготовки несовершеннолетних, прежде всего, недостаточно внимания уделено аксиологической составляющей в содержании учебных дисциплин; отсутствуют специальные курсы аксиологического направления; методы учебно-воспитательной деятельности недостаточно ориентированы на взаимодействие между студентами и преподавателями из-за использования преподавателями колледжей преимущественно традиционных методов обучения, лишенных интерактива; внеаудиторная работа студентов колледжей искусств не имеет сквозной цели относительно формирования ценностных ориентаций, важных для учителя современной Украины, а именно: биоэтики, коммуникативности, креативности; она нуждается в направленности на формирование названных ценностных ориентаций у будущих учителей школ искусств в пределах самостоятельной работы по предметам социально-гуманитарного, общеобразовательного циклов и цикла фундаментальной подготовки.

Итак, особенную актуальность приобретает необходимость теоретического обоснования педагогических условий формирования ценностных ориентаций (биоэтики, коммуникативности, креативности) у будущих учителей музыки в процессе изучения предметов социально-гуманитарного цикла. Решению этой проблемы будет посвящены следующие научные разработки.

Ключевые слова: ценностные ориентации, коммуникативность, креативность, биоэтика, будущие учителя музыки, диагностика уровня формирования ценностных ориентаций.

SUMMARY

Magda P. M. The diagnostics of the level of formation of communication skills, creativity, bioethics in the future music teachers.

The article highlights the results of the ascertaining experiment to diagnose the status of communication skills, creativity, bioethics in the future music teachers.

The diagnostic is based on the works of the following scholars: N. Antonova, T. Artemonova, M. Afanasiev, E. Baklazhenko, L. Bezemchuk, A. Bobliencko, V. Boksgorn, L. Varga, A. Wozniak, V. Volkov, O. Gdanska, V. Dzuba, O. Zhyrun, N. Maksymchuk, G. Panchenko, G. Pecherska, I. Poliakova, E. Protsenko, N. Savchuk, T. Scriabina, N. Sveshchinska.

The experiment took place in Bakhmut Art College named after Ivan Karabits, 300 students took part in this experiment, and students were divided into two groups: control and experimental groups (150 students in each group).

For the diagnostics of these value orientations we used the following methods: questionnaire "Appraisal of communication" (a modified questionnaire by A. Dobrovych), the test of "Psychogeometrical typology" (adapted by L. Stoliarenko),

the method of the solution of pedagogical problems, blitz-interview, observation, writing an essay.

The obtained results are generalized in tables for three levels of value orientations: high, medium and low. The study was conducted based on the reflexive, activity, motivational criteria grounded in the works of K. Hordieieva, O. Zolotarova and others.

According to the results of the ascertaining experiment we can do the following conclusion: communication skills, creativity and bioethics at art college students are of mainly low and middle level of formation because of training-educational work, aimed at the formation of value orientations in the future music teachers in the process of studying the socio-humanitarian disciplines, a comprehensive cycle, fundamental training is imperfect, not enough attention is paid to the axiological section in the content disciplines; there is lack of special courses of axiological direction; methods of training-educational activity are insufficiently focused on active interaction between students and the teacher through the use of mainly traditional methods of teaching, without interactive ones; extracurricular work of the Art college students does not have a continuous goal for the formation of value orientations, important for a music teacher of modern Ukraine, namely: bioethics, communication skills, creativity; requires orientation on the formation of these value orientations in the future teachers of art schools within individual work with subjects of socio-humanitarian, educational cycle and cycle of fundamental training.

Therefore, a special urgency takes on development and theoretical substantiation of the pedagogical conditions of formation of value orientations (communication skills, creativity, and bioethics) of future music teachers in the process of studying the subjects of social-humanitarian cycle. The solution of this problem will be made in the next section of our study.

Key words: *value orientations, communication skills, creativity, bioethics, future music teachers, diagnostics of formation of axiological values.*